

การเมืองการปกครองของไทย

อ.อุษณีย์ ยุชยะทัต
โรงเรียนชินอรสวิทยาลัย

การเมืองการปกครองสมัยสุโขทัย

การเมืองการปกครองสมัยสุโขทัย แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

- แบบปิตาธิปไตย (พ่อปกครองลูก) ในสมัยสุโขทัยตอนต้น
- แบบธรรมราชา สุโขทัยตอนปลาย หลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ฐานะของ

กษัตริย์เปลี่ยนเป็นธรรมราชา ซึ่งได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนา

โครงสร้างการเมืองการปกครอง แบ่งได้ ดังนี้

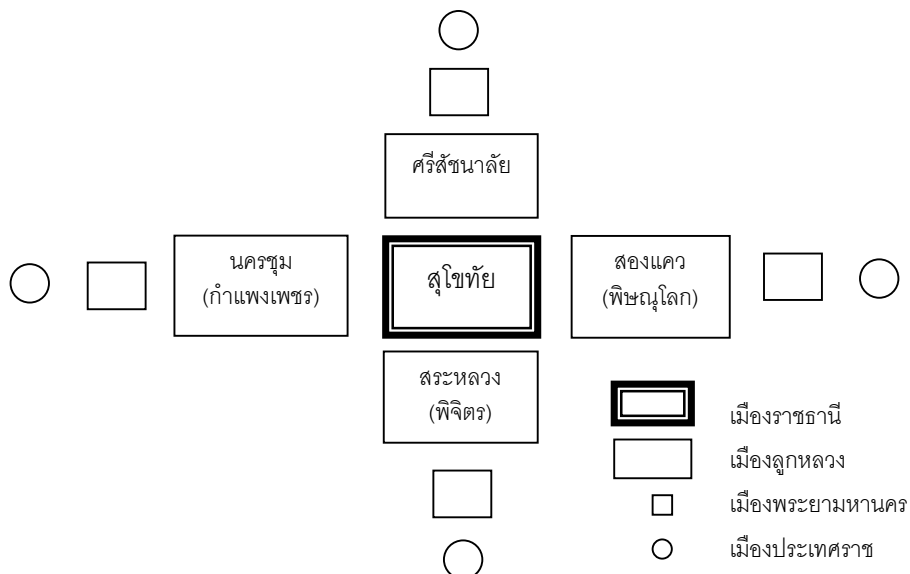
1. เมืองหลวง คือ สุโขทัย
2. เมืองลูกหลวง หรือเมืองหน้าด่าน ตั้งอยู่รอบๆ เมืองหลวงทั้ง 4 ทิศ มีเชื้อพระวงศ์ปกครอง

ครอง

3. เมืองพระยามหานคร (เมืองชั้นนอก) เมืองที่อยู่ห่างไกลออกไป มีเจ้าเมืองเชื้อสายขุนนางท้องถิ่นปกครอง

4. เมืองประเทศราช เมืองที่ยอมอ่อนน้อม มีกษัตริย์ หรือเจ้าเมืองเดิมปกครอง ได้แก่ แพร่น่าน เวียงจันทน์ หงสาวดี

โครงสร้างการปกครองในสมัยสุโขทัย

การเมืองการปกครองสมัยกรุงศรีอยุธยา

การเมืองการปกครองของอยุธยา แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

1. สมัยก่อนการปฏิรูป ช่วง 100 ปีแรก
2. สมัยปฏิรูปการปกครอง กษัตริย์สำคัญคือ พระบรมไตรโลกนาถ
3. สมัยหลังการปฏิรูป หลังเสียกรุงครั้งที่ 1 – เสียกรุงครั้งที่ 2

การปกครองสมัยอยุธยา มีลักษณะเด่น ดังนี้

1. ปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์ทรงมีฐานะเป็นเทวราชา หรือ สมมติเทพ สาเหตุที่อยุธยาต้องใช้อำนาจปกครองแบบนี้ เพราะ
 - 1) อาณาจักรขยายใหญ่โตกว้างขวางขึ้น
 - 2) ความต้องการกำลังคนไว้ทำสงครามและผลิต
2. เป็นการปกครองแบบนายกับบ่าว เจ้กับข้า
3. ใช้ระบบศักดินา คือ การกำหนดสิทธิ หน้าที่ของคนในแต่ละชนชั้นระบบไพร่ คือ ระบบการควบคุมกำลังคน
4. ฐานะของพระมหากษัตริย์ทรงเป็นสมมติเทพและธรรมราชา

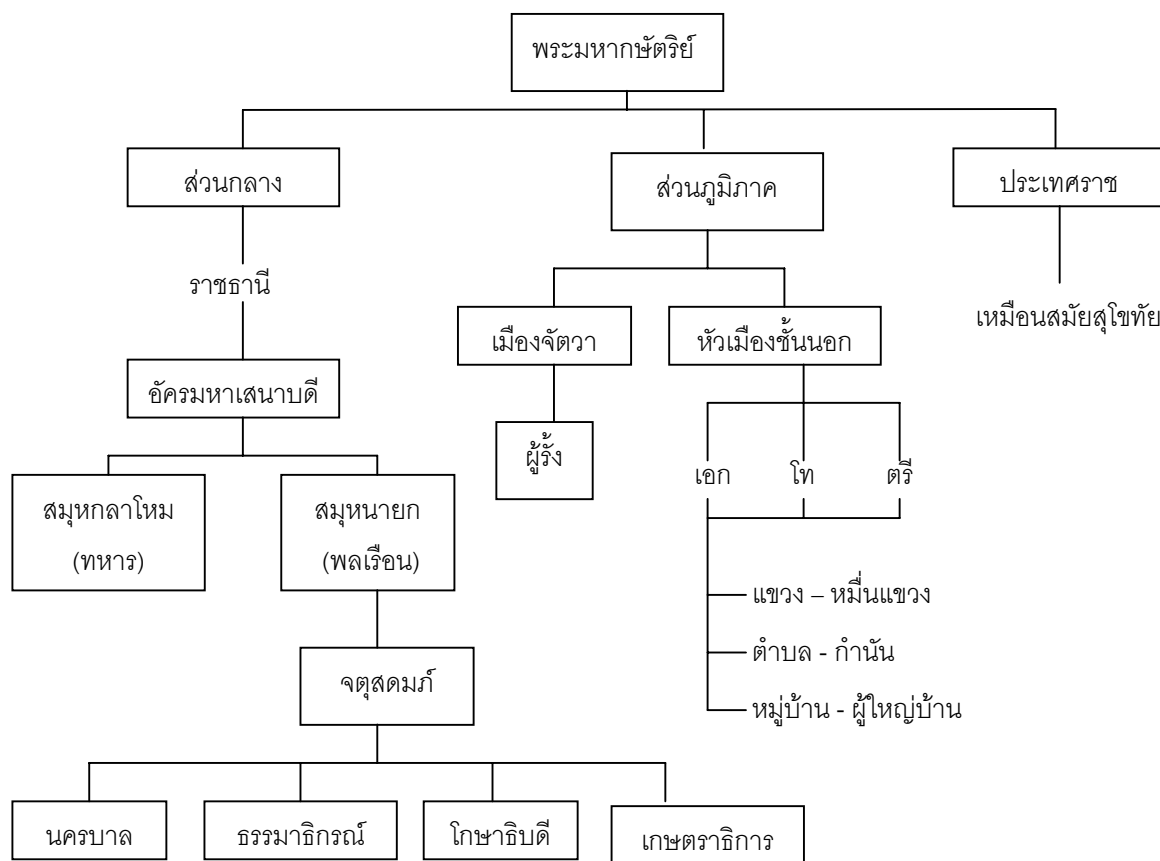
สมัยอยุธยาตอนต้น มีลักษณะ

1. เป็นระบอบราชาธิปไตยตามแบบเขมรและอินดู
2. พระมหากษัตริย์เป็นทั้งประมุขและผู้ปกครองที่มีอำนาจสูงสุด
3. ลักษณะการปกครองราษฎรเป็นแบบนายปกครองบ่าว
4. การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลางเป็นแบบจตุสดมภ์
5. การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งเช่นเดียวกับสุโขทัย

สมัยอยุธยาตอนกลาง เริ่มสมัยพระบรมไตรโลกนาถ มีลักษณะ

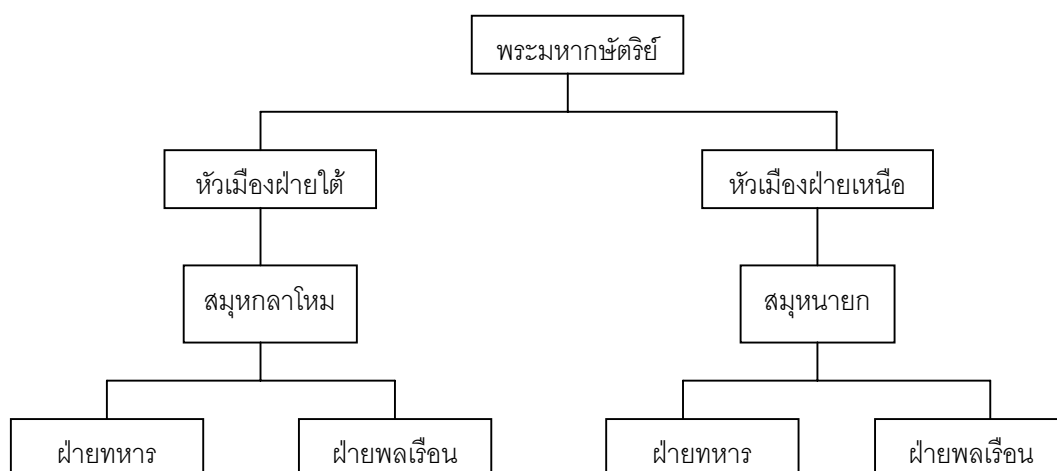
1. รวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางมากขึ้น
2. ใช้ระบบศักดินาเข้มแข็ง
3. แบ่งแยกทหารและพลเรือนออกจากกัน
4. แต่งตั้งอัครมหาเสนาบดี 2 ตำแหน่ง คือ สมุหกลาโหม (ทหาร) สมุหนายก (พลเรือน)
5. ขกเล็กเมืองลูกหลวง (ชั้นใน) ลดฐานะเป็นเมืองจัตวา มีผู้รั้ง คูแ

โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

สมัยอยุธยาตอนปลาย ตั้งแต่สมัยพระเพทราชา จนถึงสิ้นกรุงศรีอยุธยา การบริหารงานเหมือนสมัยพระบรมไตรโลกนาถ มีข้อแตกต่างคือ ไม่แยกฝ่ายทหารและพลเรือนออกจากกัน

โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินสมัยสมเด็จพระเพทราชา

ข้อทดสอบ

1. การปกครองแบบพ่อปกครองลูกในสมัยสุโขทัย ทำให้เกิดผลที่เด่นชัดที่สุดในข้อใด
 1. การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
 2. ความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัว
 3. ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์
 4. การเกิดระบบศักดินา
2. ถึงแม้ว่าพระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยาทรงมีอำนาจล้นพ้น แต่อำนาจของพระองค์ถูกจำกัดโดยข้อใด
 1. กฎมณเฑียรบาล
 2. ความเป็นเทวราชา
 3. หลักธรรมทางศาสนา
 4. อำนาจของรัฐอื่น
3. การดำเนินการตามข้อใดเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างอำนาจและบารมีของพระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยา
 1. การทำสงครามแผ่ขยายราชอาณาจักร
 2. การควบคุมขุนนางและราษฎรไว้ได้อย่างใกล้ชิด
 3. การส่งเสริมพระราชประเพณีและพิธีการทางศาสนาต่างๆ
 4. การสร้างสัมพันธฉันท์เครือญาติกับประเทศเพื่อนบ้าน
4. ข้อใดเป็นรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาค
 1. หัวเมืองชั้นนอกในสมัยกรุงสุโขทัย
 2. กรมเมืองในสมัยกรุงศรีอยุธยา
 3. เมืองอุตสาหกรรมในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
 4. เมืองพญาในสมัยปัจจุบัน
5. การปกครองในสมัยกรุงสุโขทัยกับสมัยกรุงศรีอยุธยา มีความแตกต่างกันในเรื่องใด
 1. ลักษณะการปกครอง
 2. อำนาจของผู้ปกครอง
 3. ระบบการปกครอง
 4. ศูนย์กลางของอำนาจปกครอง
6. ข้อใดเป็นการจัดระเบียบการปกครองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์
 1. เมืองพิษณุโลกอยู่ในบังคับบัญชาของสมุหกลาโหม
 2. เมืองนครศรีธรรมราชอยู่ในบังคับบัญชาของสมุหนายก
 3. เมืองโคราชอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของสมุหเทศาภิบาล
 4. เมืองจันทบุรีอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกรมท่า

7. แนวความคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในสมัยรัตนโกสินทร์แตกต่างจากสมัยอยุธยาในเรื่องใด
1. ระบบศักดินา
 2. ฐานะของพระมหากษัตริย์
 3. การจัดระเบียบการปกครองส่วนกลาง
 4. การจัดระเบียบการปกครองส่วนภูมิภาค
8. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของเมืองลูกหลวงในสมัยสุโขทัย
1. เป็นเมืองหน้าด่าน
 2. มีขุนนางเป็นเจ้าเมือง
 3. อยู่ล้อมรอบเมืองหลวงทั้ง 4 ทิศ
 4. ห่างจากเมืองหลวงเดินทางด้วยเท้า 2 วัน
9. ข้อใดไม่ใช่สาระสำคัญของการปฏิรูปการปกครองสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
1. การตั้งอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง
 2. การยกเลิกระบบเมืองลูกหลวง
 3. การขยายเขตการปกครองของราชธานี
 4. การแบ่งเขตการปกครองระหว่างสมุหกลาโหมและสมุหนายก
10. พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ใดที่ทรงเริ่มนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญในการปกครอง
1. พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
 2. พระมหาธรรมราชาที่ 1
 3. สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม
 4. สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
11. การปกครองสมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยา มีความแตกต่างกันในเรื่องใด จากข้อ 1 - 5 ต่อไปนี้
1. ระบบการเมือง
 2. ฐานะของพระมหากษัตริย์
 3. ความสัมพันธ์ของพระมหากษัตริย์กับประชาชน
 4. การปกครองเมืองประเทศราช
 5. ศูนย์กลางของอำนาจ
1. ข้อ 1 และ 2
 2. ข้อ 2 และ 3
 3. ข้อ 3 และ 4
 4. ข้อ 4 และ 5
12. การปกครองในสมัยสุโขทัยกับอยุธยามีลักษณะที่เหมือนกันในเรื่องใด
1. สถานภาพของผู้ปกครอง
 2. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม
 3. ศูนย์กลางการใช้อำนาจการปกครอง
 4. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน

การเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองสมัยรัตนโกสินทร์

การปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5

ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการปฏิรูปการปกครองครั้งใหญ่ (พ.ศ. 2435) ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

1. การปฏิรูปการปกครองในส่วนกลาง

การปฏิรูปการปกครองในส่วนกลาง ยกเลิกจตุสดมภ์ สมุหนายก สมุหกลาโหม แบ่งออกเป็นกระทรวงต่างๆ 12 กระทรวง แต่ละกระทรวงมีเสนาบดีเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

2. การปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาค

จัดการปกครองแบบเทศาภิบาล ซึ่งประกอบด้วย

- มณฑลเทศาภิบาล แต่ละมณฑลมีข้าหลวงเทศาภิบาลปกครอง
- ในแต่ละมณฑลจะประกอบด้วย เมือง อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ตามลำดับ โดยกำหนดให้ราษฎรเลือกตั้งกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีขึ้นครั้งแรกที่ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. การปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น

มีการจัดสุขาภิบาล เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นของตน ในด้านการรักษาความสะอาด

สุขาภิบาลแห่งแรก คือ สุขาภิบาลกรุงเทพฯ

สุขาภิบาลหัวเมืองแห่งแรก คือ ตำบลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร

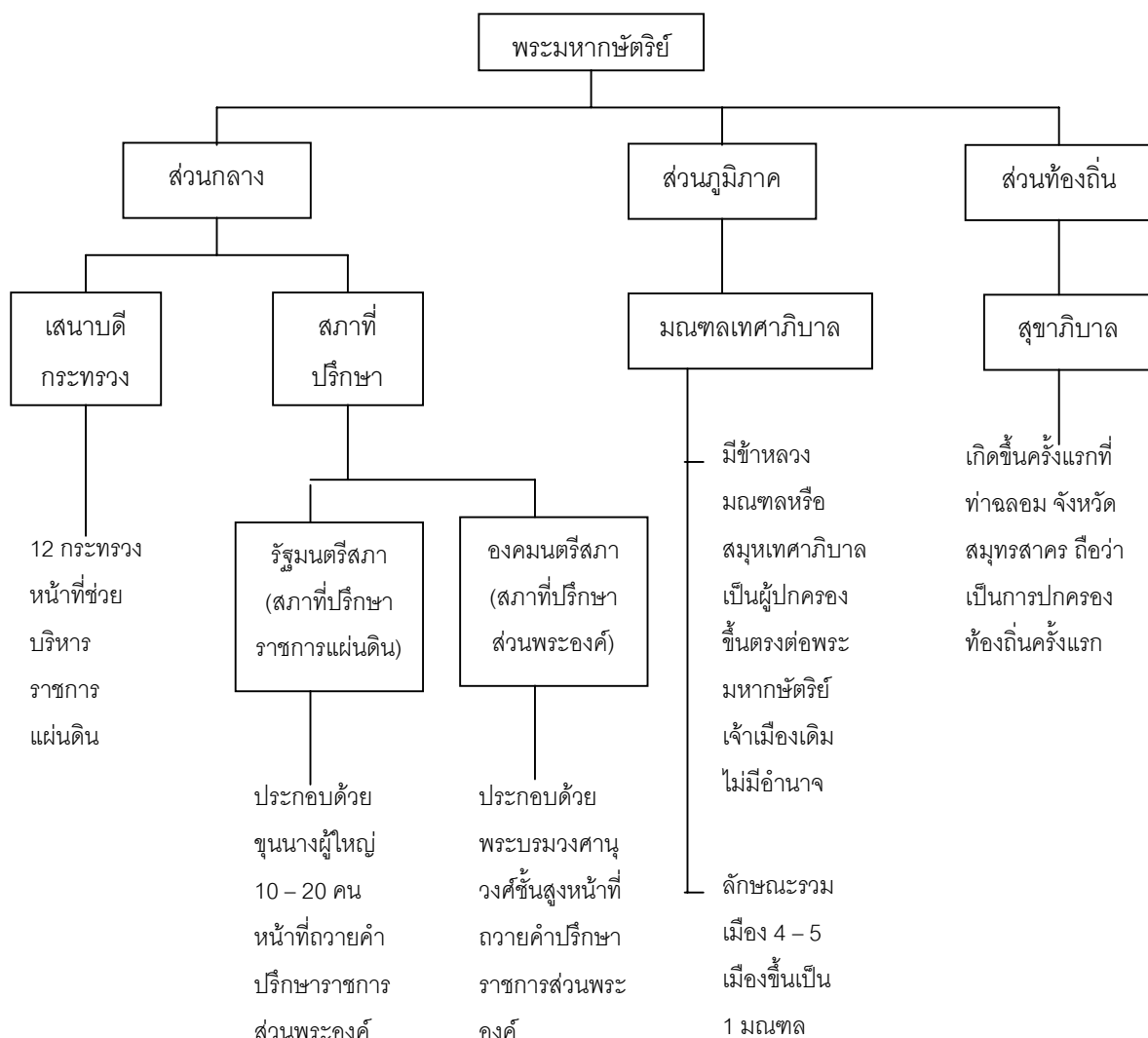
แนวคิดแบบประชาธิปไตยของไทย

- ข้อเสนอในบทความของเทียนวรรณ
- เหตุการณ์ ร.ศ. 103 (พ.ศ. 2427) คือ การที่เจ้านายและขุนนางทำหนังสือกราบทูลถวาย ร.5

พัฒนาการประชาธิปไตยของไทย

- การปฏิรูปการปกครองของ ร.5
- กฎ ร.ศ. 130 ร.6
- การจัดตั้งดุสิตธานี ร.

โครงสร้างการปฏิบัติการปกครองสมัย ร.5

การปรับปรุงระเบียบบริหารราชการในสมัยรัชกาลที่ 6

1. รวมมณฑลเป็นภาค มีอุปราชปกครอง
2. เปลี่ยนการเรียกชื่อ เมือง เป็น จังหวัด
3. ทรวงวางพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยตั้งดุสิตธานี

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และเหตุการณ์ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้เกิดเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก เนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ 1 มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการเมืองของไทย จากการที่รัฐบาลแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่ได้ผล เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยคณะราษฎร ซึ่งประกอบด้วยทหารและพลเรือน มีพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้าฝ่ายทหาร และหลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) เป็นหัวหน้าฝ่ายพลเรือน ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองการบริหารราชการแผ่นดินภายใต้รัฐสภา ประชาชนมีสิทธิ และเสรีภาพ ตามกฎหมาย

ข้อทดสอบ

1. ข้อใดไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการปกครองประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5
 1. การจัดตั้งภาค
 2. การจัดตั้งมณฑล
 3. การจัดตั้งสุขาภิบาล
 4. การจัดการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
2. การปฏิรูปการปกครองในรัชกาลที่ 5 เกิดจากสาเหตุใดน้อยที่สุด
 1. ความเสื่อมของระบบมูลนายไพร่
 2. เหตุการณ์วุ่นวายภายในประเทศ
 3. โครงสร้างการปกครองเดิมล้าสมัย
 4. การคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตก
3. ระบบเทศบาลในสมัยรัชกาลที่ 5 มีลักษณะสอดคล้องกับการปกครองในข้อใด
 1. การปกครองท้องถิ่น
 2. การปกครองท้องถิ่น
 3. การปกครองส่วนกลาง
 4. การปกครองส่วนภูมิภาค
4. กิจกรรมใดเป็นการเริ่มวางรากฐานการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทย
 1. การจัดตั้งรัฐมนตรีสภา
 2. การจัดตั้งสุขาภิบาล
 3. การเลิกทาส
 4. การจัดตั้งคูสิดธานี
5. ข้อใดไม่ใช่สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
 1. การตื่นตัวทางการเมืองของชนชั้นกลาง
 2. พระบรมวงศานุวงศ์ทรงได้รับการศึกษาศึกษาสมัยใหม่ของประเทศในยุโรปมากขึ้น
 3. วิธีการของรัฐบาลในการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นของประเทศเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ
 4. เกิดการขัดแย้งแตกแยกกันในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงกองทัพระหว่างกลุ่มผู้มีอำนาจ
6. การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย พ.ศ. 2475 โดยไม่นองเลือดเป็นเพราะเหตุใด
 1. คณะราษฎรสามารถควบคุมกำลังอำนาจของกองทัพได้ทั้งหมด
 2. ประชาชนชาวไทยให้การสนับสนุนคณะราษฎร
 3. รัชกาลที่ 7 มีพระราชดำริที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้กับประชาชน
 4. ผู้นำเห็นความเจริญจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองของญี่ปุ่นในระบอบรัฐธรรมนูญ
7. การเมืองการปกครองของไทยในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2480 - 2514 มีลักษณะเช่นไร
 1. ฝ่ายการเมืองบริหารตามระบอบประชาธิปไตย
 2. ฝ่ายทหารมีบทบาทในระบบอำนาจนิยม
 3. ข้าราชการพลเรือนควบคุมการบริหารราชการ
 4. กลุ่มนักธุรกิจการเมืองมีบทบาทบริหารประเทศ

8. วิกฤตการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ก่อให้เกิดผลด้านการเมืองที่สำคัญหลายประการยกเว้นข้อใด
1. กลุ่มอาชีพต่างๆ เคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิประโยชน์และเสรีภาพ
 2. มีการเลือกตั้งรัฐบาลประชาธิปไตยตามที่ระบุในรัฐธรรมนูญใหม่
 3. ทำให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517
 4. ทหารและกองทัพลดบทบาทการเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองจนถึงปัจจุบัน
9. รัฐบาลในข้อใดมีลักษณะใกล้เคียงกับรัฐบาลแบบอภิชนาธิปไตยมากที่สุด
1. รัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช พ.ศ. 2518
 2. รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พ.ศ. 2531
 3. รัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน พ.ศ. 2534
 4. รัฐบาล พลเอกสุจินดา คราประยูร พ.ศ. 2535
10. “บุญของแผ่นดินไทย พ่อหลวงบันดาลให้ ที่ในทุ่งฉางมีข้าว
น้ำรินดินดีไฉไลเล่า ทุกข์ใดเห็นไปบรรเทา ด้วยพระบาท”
ข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ว่าเป็นอย่างไร
1. ธรรมราชา
 2. เทวราชา
 3. เจ้าชีวิต
 4. เจ้าแผ่นดิน
11. พระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ทรงคัมน์น้ำพิพัฒน์สัตยา และสาบานตนว่า จะซื่อสัตย์ต่อพสกนิกร คือ พระองค์ใด
1. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 2. พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 3. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 4. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
12. ข้อใดไม่ใช่สาเหตุสำคัญที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทยเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475
1. ความเหลื่อมล้ำในทางสังคมระหว่างชนชั้นต่างๆ
 2. ความตกต่ำทางเศรษฐกิจซึ่งทำให้ประชาชนเดือดร้อน
 3. ความต้องการให้ประชาชนมีการศึกษาโดยเท่าเทียมกัน
 4. ความตื่นตัวทางการเมืองที่อยากให้มีการเปลี่ยนแปลง
13. สมานขอให้สมรอธิบายเหตุการณ์สำคัญที่แสดงถึงความตื่นตัวของนิสิตนักศึกษาในการเรียกร้องประชาธิปไตย สมรจะเลือกเหตุการณ์ใดมาอธิบาย
- 1 14 ตุลาคม 2516
 - 2 6 ตุลาคม 2519
 - 3 23 กุมภาพันธ์ 2534
 - 4 17 พฤษภาคม 2536

14. การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ในข้อใด
มีรูปแบบคล้ายคลึงกับความเคลื่อนไหวในหมู่นักคิดชาวยุโรปสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17 - 18
1. การรวมกลุ่มการเมืองภายใต้ชื่อ ยังเติร์ก
 2. เขียนวรรณกรรมหนังสือพิมพ์เพื่อเสนอความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์สังคม
 3. การก่อกบฏ ร.ศ. 130 ในสมัยรัชกาลที่ 6
 4. คณะเจ้านายและข้าราชการเสนอคำกราบทูลให้เปลี่ยนแปลงการปกครองใน ร.ศ. 130
15. หน้าที่สำคัญขององคมนตรีสภาในสมัยรัชกาลที่ 5 คืออะไร
1. เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน
 2. เป็นผู้พิจารณาร่างกฎหมาย
 3. เป็นที่ปรึกษาการส่วนพระองค์
 4. เป็นผู้พิจารณาระเบียบราชการ
16. เหตุผลสำคัญในข้อใดที่รัชกาลที่ 5 ทรงจัดการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน
1. มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น
 2. ต้องการเจริญเหมือนอารยธรรมตะวันตก
 3. ที่ปรึกษาส่วนพระองค์ถวายคำแนะนำ
 4. เกรงภัยจากลัทธิจักรวรรดินิยม
17. ข้อใดถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการพัฒนาการเมืองไทย
1. การกราบบังคมทูลขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2427
 2. การปฏิรูปการปกครองแผ่นดินสมัยรัชกาลที่ 5
 3. ความพยายามเปลี่ยนแปลงการปกครอง ร.ศ. 130
 4. การสร้าง “ดุสิตธานี” เพื่อทดลองการปกครองแบบประชาธิปไตย
18. แนวคิดเกี่ยวกับการมีรัฐธรรมนูญในสังคมไทย มีมาตั้งแต่สมัยใด
1. รัชกาลที่ 3
 2. รัชกาลที่ 4
 3. รัชกาลที่ 5
 4. รัชกาลที่ 6
19. การเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่ออะไร
1. ให้ฝรั่งเศสคืนดินแดนที่ยึดไปจากไทยในเหตุการณ์ ร.ศ. 112
 2. ให้อังกฤษและฝรั่งเศสยอมแก้ไขสนธิสัญญาบาวริง
 3. ให้ต่างชาติยอมรับว่าไทยมีเกียรติยศเสมอนานาอารยประเทศ
 4. ให้ต่างชาติยอมรับว่าไทยต้องการรักษาความเป็นกลาง
20. ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยของคนไทยเริ่มปรากฏอย่างชัดเจนในข้อใด
1. ข้อเสนอในบทความของเทียนวรรณ
 2. ข้อคิดเห็นของอัสวพาหุและรามจิตติ
 3. คำกราบบังคมทูลของเจ้านายและข้าราชการ ร.ศ. 103
 4. ข้อเสนอของที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ ชื่อ นายเฮอร์มอนด์ บี. สตีเวนส์